

Hallituksen esitys uudeksi tekijänoikeuslaiksi – Miten uusi EUT:n ratkaisu vaikuttaa?

Samuli Melart, Turun Yliopisto

selmel@utu.fi

4. toukokuuta 2022

Keskeiset päätelmät:

HE 43/2022 vp on puutteellinen EUT:n *c-401/19* tekemien linjausten valossa ja esitystä tulisi vähintään täydentää:

1. HE 43/2022 vp ei sisällä riittävän selviä ja täsmällisiä säädöksiä automaattisen sisällönestämisen menetelmistä, joilla sen käytön voisi rajata täysin välttämättömään puuttumiseen käyttäjien sananvapauteen (ratkaisun 67 ja 90 kohdat)
2. EUT painotti ennakkollisia takeita ensisijaisina käyttäjien oikeuksien turvaamisessa ja jälkikäteisten keinojen toissijaisesti täydentävän näitä. (93 kohta) HE 43/2022 vp rakentuu selvästi jälkikäteisten oikeusturvakeinojen varaan ja on ennakkollisten takeiden osalta riittämätön.

HE 43/2022 vp 6 a luku

Verkkosisällönjakopalvelut - pääpiirteet

- Pohjautuu pitkälti Tanskan ja Ruotsin toteuttamaan implementointiin
- Hyvin lähellä direktiivin tekstiä ja pidättäytyy kansallisista tulkinnoista
- Poikkeaa merkittävästi Syksyllä 2021 lausuntokierroksella esitetystä HE-luonnoksesta, jossa 17 artiklaa oltiin implementoimassa uudelleenkirjoittamalla

HE 43/2022 vp 6 a luku

Verkkosisällönjakopalvelut - rakenne

- 55 a § Määritelmä ("Palveluntarjoaja") (CDSMD 2 art.)
- 55 b § Oikeudelliset lähtökohdat (17.1-2)
 - Velvoite hankkia luvat
- 55 c § Palveluntarjoajan vastuu ja vastuuvapaus (17.4-5)
 - Parhaat toimet lupien saamiseksi; tiettyjen teosten ennalta estäminen ja poistaminen
- 55 d § Soveltaminen eräiden palveluntarjoajien toimintaan (17.6)
- 55 e § Teosten laillinen käyttö palvelussa (17.7 ja 17.9(4))
- 55 f § Toimenpiteet laillisen käytön varmistamiseksi (17.7 ja 17.8)
- 55 g § Palveluntarjoajan velvollisuus tietojen antamiseen (17.8(2))
- 55 h § Valitus- ja oikeussuojamekanismi (17.9(1)-(2))
- 55 i § Vaihtoehtoinen menettely erimielisyyksien ratkaisemiseksi (17.9(2))
- 55 j § Oikeus kohtuulliseen hyvitykseen
- 55 k § Oikeus saattaa asia tuomioistuimen ratkaistavaksi
- 55 l § Säännösten pakottavuus
- 55 m § Soveltaminen eräisiin lähioikeuksiin

HE 43/2022 vp 6 a luku

Verkkosisällönjakopalvelut - rakenne

- ~~• 55 a § Määritelmä ("Palveluntarjoaja") (CDSMD 2 art.)~~
- ~~• 55 b § Oikeudelliset lähtökohdat (17.1-2)~~
 - ~~• Velvoite hankkia luvat~~
- 55 c § Palveluntarjoajan vastuu ja vastuuvapaus (17.4)
 - Parhaat toimet lupien saamiseksi; tiettyjen teosten ennalta estäminen ja poistaminen
- ~~• 55 d § Soveltaminen eräiden palveluntarjoajien toimintaan (17.6)~~
- 55 e § Teosten laillinen käyttö palvelussa (17.7)
- 55 f § Toimenpiteet laillisen käytön varmistamiseksi (17.7)
- 55 g § Palveluntarjoajan velvollisuus tietojen antamiseen (17.8)
- 55 h § Valitus- ja oikeussuojamekanismi (17.9)
- 55 i § Vaihtoehtoinen menettely erimielisyyksien ratkaisemiseksi (17.9.2)
- ~~• 55 j § Oikeus kohtuulliseen hyvitykseen~~
- ~~• 55 k § Oikeus saattaa asia tuomioistuimen ratkaistavaksi~~
- ~~• 55 l § Säännösten pakottavuus~~
- ~~• 55 m § Soveltaminen eräisiin lähioikeuksiin~~

6 a luku – Palveluntarjoajan toimintavelvoitteet ja näitä koskevat oikeussuojakeinot ja takeet

- 55 c § - Toimet, joilla palveluntarjoaja vapautuu vastuusta käyttäjiensä tekemistä tekijänoikeuden loukkauksista:
 1. Toiminut parhaansa mukaan saadakseen luvat;
 2. Toiminut parhaansa mukaan estääkseen teosten saattamisen yleisön saataviin, joista saanut merkitykselliset tarvittavat tiedot tekijöiltä.
 3. Toiminut teoksen estämiseksi tai poistamiseksi saatuaan tekijältä riittävän perustellun ilmoituksen ja toiminut parhaansa mukaan estääkseen teoksen tulevat tallentamiset palveluun.
- 55 e, f ja g § → Ennakolliset oikeussuojakeinot ja takeet
- 55 h ja i § → Jälkikäteiset oikeussuojakeinot

6 a luku – Missä tilanteissa palveluntarjoajan täytyy soveltaa sisältöön automaattisia estämiskeinoja?

55 f § 2 momentti:

”Automaattisia estämiskeinoja saadaan käyttää vain silloin, kun on **suurella todennäköisyydellä oletettavissa**, että kysymys on **tekijän oikeuksia loukkaavasta suojatun teoksen välittämisestä yleisölle.**”

- ”Tämä tilanne on kyseessä, kun oikeudenhaltijat ovat antaneet palveluntarjoajalle **merkitykselliset ja tarvittavat tiedot** suojattujen teosten tunnistamiseksi ja estämiseksi.” (HE 43/2022 vp, s.118 55f §:n säännöskohtaiset perustelut)
- → Kohtaa tulkittava yhdessä 55 c §:n perustelujen kanssa

Automaattisen sisällönestämisen edellytykset: merkitykselliset ja tarvittavat tunnistetiedot

Tunnistetietojen määrittelyä 55 c § perusteluissa

- ”[Palveluntarjoajan] toimintavelvollisuus [estää teosten lataaminen palveluun] syntyy, kun tekijä on antanut palveluntarjoajalle **merkitykselliset ja tarvittavat tiedot** estettävistä teoksista. Näillä tiedoilla tarkoitetaan sellaisia tietoja, **joita käyttäen palveluntarjoaja voi eston toteuttaa**, kuten teosten tunnistusmateriaali eli niin kutsuttu **referenssitiedosto**, joka on teos digitaalisessa muodossa sellaisenaan. Teoksen tunnistamiseksi riittää **myös metadata**, jonka avulla teos ja tekijä ovat tunnistettavissa.” (HE 43/2022 vp, s.115)

Automaattisen sisällönestämisen edellytykset: merkitykselliset ja tarvittavat tunnistetiedot

”[...] Palveluntarjoajan tulee poistaa teos palvelusta, kun tunnistustieto on **riittävä käytetyn tunnistusteknologian kannalta, eikä teoksen tunnistamisesta ole epäilystä**. Teoksen identifioimiseksi tarvittavan tiedon ei tarvitse olla identtinen palvelussa olevan teoksen kanssa; riittää että **voidaan päätellä kysymyksen olevan samasta teoksesta**” (HE 43/2022 vp, s.115)

Automaattisen sisällönestämisen edellytykset: tallennetun sisällön vastaavuus

Tunnistetietoihin pohjautuvien vastaavuuksien ja todennäköisyysolettamien lisäksi esitykseen **ei sisälly mitään sisällöllisen vastaavuuden edellytystä.**

Jättää avoimeksi missä laajuudessa ennakkollista estämistä voidaan käyttää tunnistetietoihin perustuvan vastaavuuden pohjalta. Kaksi mahdollista tulkintaa:

1. **Laaja:** pelkkä tunnistetietojen vastaavuus missä vain mittakaavassa riittää teoksen eston perusteeksi (55 f § perustelut)
2. **Kapea:** tunnistetietojen vastaavuus riittää silloin, kun tunnistettu sisältö on ”sama teos” – ts. käytännössä koko teos (55 c § perustelut)

Automaattisen sisällönestämisen edellytykset: tallennetun sisällön vastaavuus

EUT c-401/19, 67 kohta: *“Kyseisessä säännöksessä on erityisesti mainittava, missä olosuhteissa ja millä edellytyksillä tällainen toimenpide voidaan toteuttaa, jotta taataan, että puuttuminen rajoittuu täysin välttämättömään. Tarve tällaisista takeista on tärkeä varsinkin silloin, kun oikeuksiin puuttuminen johtuu automaattisesta menetelmästä.”*

90 kohta: palveluntarjoajaa ei saa velvoittaa arvioimaan sisältöä itsenäisesti – viittaus *Glawischnig-Piesczek*-ratkaisun 41-46 kohtiin

→ ”vastaavanlainen loukkaava sisältö” (vrt. Syksyn 2021 HE-luonnos ja julkisasiamiehen ratkaisuehdotus 199-201 kohdat)

Käyttäjien oikeuksien ennakkolliset takeet

55 e §: Toimenpiteet eivät saa estää sellaista teosten käyttöä, joka ei loukkaa tekijänoikeutta

- Koskee tekijänoikeuslain mukaisia rajoituksia ja poikkeuksia
- ”Ainakin” siteeraus 22 § ja [uusi] parodiapoikkeus 23 a §
 - Perusteluissa (s. 117) mainittu ”muu laillinen käyttö”, johon käyttäjällä lupa oikeudenhaltijalta sekä tekijänoikeussuojasta vapaat teokset.
- Palveluntarjoajan velvollisuus ilmoittaa käyttäjille tekijänoikeuden rajoitussäännöistä

55 f §: Palveluntarjoajalla oltava käytännöt, joilla varmistetaan, ettei toimenpiteet estä teosten laillista välittämistä yleisölle.

- Näitä käytäntöjä ei täsmennetty edelleen perusteluissa

Käyttäjien oikeuksien suojaaminen esityksessä

Esityksessä jälkikäteiset oikeussuojakeinot nähdään pääasiallisina takeina:

”**Direktiivin 17 artiklan 7 kohtaan sisältyy myös säännös**, joka suoraan turvaa palvelun käyttäjän sananvapauden toteutumista. Direktiivin kyseisen kohdan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että käyttäjät voivat kussakin jäsenvaltiossa vedota eräisiin yhteiskunnallisten ja sivistyksellisten etujen vuoksi säädettyihin tekijänoikeuden rajoituksiin, teosten käytön lainausten, arvostelun ja selostuksen tekemiseksi tai teoksen käyttöön karikatyyrissä, parodiassa tai pastississa. **Tämä perustuu direktiivin 17 artiklan 9 kohtaan**, jossa todetaan, että ”jäsenvaltioiden on varmistettava, että käyttäjät voivat kääntyä tuomioistuimen tai muun asiankuuluvan oikeusviranomaisen puoleen vaatiakseen oikeutta käyttää tekijänoikeutta tai lähioikeutta koskevaa poikkeusta tai rajoitusta”.” (HE 43/2022 vp, s. 139)

Käyttäjien oikeuksien suojaaminen esityksessä

EUT: C-401/19, 93 kohta:

”Viidenneksi direktiivin 2019/790 17 artiklan 9 kohdan ensimmäisessä ja toisessa alakohdassa otetaan käyttöön useita **menettelyllisiä takeita, jotka täydentävät** kyseisen direktiivin 17 artiklan 7 ja 8 kohdassa **säädetyjä takeita** ja joilla suojataan verkkosisällönjakopalvelujen käyttäjien sananvapautta ja tiedonvälityksen vapautta tilanteissa, joissa viimeksi mainituissa säännöksissä asetetuista **takeista huolimatta näiden palvelujen tarjoajat estävät kuitenkin virheellisesti tai perusteettomasti** laillisia sisältöjä.”

→ Jälkikäteiset oikeussuojakeinot täydentävät ennakkollisia takeita

→ Ennakolliset takeet ovat keskeinen osa 17 artiklan

Yhteenvetoa

1. Esityksen nojalla käyttäjien lataamaa sisältöä voidaan estää automaattisesti oikeudenhaltijoiden antamien riittävien ja merkityksellisten tunnistetietojen pohjalta saadulla vastaavuudella ilman riittävän selviä rajoituksia.
2. EUT:n ratkaisun perusteella automaattiset menetelmät tulee käytännössä rajata täysin välttämättömään puuttumiseen, mikä puoltaa ”täysin vastaavan” sisällön käsitettä sopivaksi mittapuuksi.

Yhteenvetoa

3. Käyttäjien oikeuksia suojaava kielto estää tekijänoikeuksia loukkaamattoman sisällön tallentaminen sekä palveluntarjoajalle kohdistettu vaatimus. Nämä eivät todennäköisesti ole riittävän konkreettisia ja tehokkaita keinoja suojata käyttäjien sananvapautta.
4. Esityksen mukainen sääntely, joka nojaa jälkikäteisiin menettelyihin ensisijaisena takeena käyttäjille, ei ole linjassa EUT:n ratkaisun kanssa. Ennakolliset takeet

Joitain ratkaisussa avoimeksi jääneitä kysymyksiä

”Korvamerkintä” (Komission 17 artiklaa koskeva ohjeistus)

Käyttäjien oma ilmoitus suojatun sisällön käytön oikeutusperusteista tekijänoikeuden poikkeusten ja rajoitusten nojalla (”flagging”)

→ vrt. Julkiasiamies C-401/19, 211 kohta.